

Alkotmányunk a századelőn

Szólnoktudás 2007.03.21.

Kolláth György

alkotmányjogász, az ELTE és a TF c. egyetemi docense

www.kollath.com, www.kollath.hu

Két könyv, Amerika

- Arra, hogy mennyire fontos, jelképes egy alkotmány (az akadémiai szabályok szerint kisbetűvel, e megjelenítés jelzésértékű) Magyarországtól 7000 kilométerre, egy szállodában jöttem rá. Igénytelen hotelszoba, ágy, szék, asztal, zuhanyzó (tévé, telefon, légkondi, minibár sehol), ám az éjjeliszekrényen két könyv. Az egyik a Szent Biblia (nagybetűvel), a másik az ország Alkotmánya (dettó).
- Még mindig Amerika, további szemléltetés:
- 1) Néhai Gerald Ford 1974. augusztus 9-én, eskütétele kapcsán ezt mondta: "Alkotmányunk működik. Nagy köztársaságunkat törvények kormányozzák, és nem emberek." Kommentár: minden idők fő veszély-forrása az emberi tényező, pláne, ha hatalomról van szó.

Mozi, vizsga, kvíz

- 2) Egy közepes, ám hazafias film / Citizen verdit: A nép szava/ főcímében kisdíjak esküt tesznek: Hűséget fogadok az Amerikai Egyesült Államok zászlójának, és a Köztársaságnak, mely Isten nevében egyesíti az embereket, szabadságot és igazságot biztosítva. A film végén a főhős ezt mondja: praktizáló jogásként hiszek ebben a rendszerben. Azt hiszem, időről-időre jönnek bírák és ügyészek, akik talán elvetik a súlykot, vagy szabadon alkalmazzák az Alkotmányt. De, végtére is, annak alapján, amit látok, működik ez a rendszer. Itthon ilyet nem hallani. Ellenkező példánk:
- 3) Közjogból vizsgáztattunk, első kérdés az alkotmány elejéről. Nincs válasz. A következő középtájról: hallgatás megint. Buta, rávezető kérdésünk: -Végig tetszett olvasni az alkotmányt? Bólintott a vizsgázó, íme a mentőkérdés: benne van vajon az alkotmányban a Himnusz? A vizsgáztatók (!) bólogattak, tehát: -Igen. -Nos: ki a költő? Tétován: -Arany János, jaj, dehogy, -Petőfi Sándor! Nincs vége! -Lássuk a zeneszerzőt! -Lehár Ferenc, vagy talán Kálmán Imre? Állítólag a kolléga már praktizál.
- 4) Egy kvízműsorban az érettségi előtt álló, nívós diáktársaság kevesebb, mint 15 %-a tudta: kb. kilóra mekkora (hány §-ból áll) a magyar alkotmány? Így mentegették az égést: az amerikai alkotmányt tudták volna, páran angol nyelven is, de az itthonival nem kerültek kapcsolatba. Kinek a szégyene?

Szöveghű /?!/ alkotmány-részlet

- 5) Rossz a helyzet a csúcsokon is. Nézzék csak a magyar alkotmányt!!
- „A Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek
- „40/A. § (1) A Magyar Honvédség alapvető kötelessége a haza katonai védelme és a nemzetközi szerződésből eredő kollektív védelmi feladatok ellátása.
- (2) A **Rendőrség** alapvető feladata a közbiztonság és a belső rend védelme.
- (4) A Magyar Honvédség feladatairól és a rá vonatkozó részletes szabályokról szóló, továbbá a **Rendőrségről**, a **Határőrsegről**, valamint a nemzetbiztonsági tevékenységgel összefüggő részletes szabályokról szóló törvények elfogadásához a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.
- 40/B. § ...(2) A Magyar Honvédséget az alkotmányos rend megdöntésére, vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, továbbá az élet- és vagyonbiztonságot tömeges mértékben veszélyeztető, fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos erőszakos cselekmények esetén, az Alkotmány rendelkezéseinek megfelelően kihirdetett szükségállapot idején lehet felhasználni, akkor, ha a **rendőrség** alkalmazása nem elegendő.
-(4) A Magyar Honvédség, a Határőrség, a **Rendőrség** és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjai nem lehetnek tagjai pártnak, és politikai tevékenységet nem folytathatnak.”

Helyesírási hiba, 800 éves bunda

- Nagybetű, kisbetű: ahogy tetszik? Mint a Pál utcai fiúk-ban. Trehány módon, évek óta ez áll az alaptörvényben.
- Az alkotmánynak silányan tételezett intézménye a rendőrség is – bárhogyan írják. /Helyesen kicsivel, csakúgy, mint az alkotmányt! Nem tulajdonnév: gyűjtőfogalom. Ettől még lehetne nagy mindkettő./
- 6) Vélhetnénk, az ezeréves jogfolytonossággal operáló Kossuth téri „alkotmányozók” tiszta forrást találtak. Ráleltek pl. az Aranybulla jogfelfogására, főként annak ellenállási záradékára. Egy politikai napilap vezető publicistája kötelező ellenállást magyaráz bele: tévesen.
- A politikai szélsőség a maga törvényenkívüliségét az örök időre szóló ellenállási jogból származtatja: szintén hibásan. Sőt, a szöveghű valóság tragikomikus magyar átokkal szembesít.
- 800 éve megbundázták, modern műszóval: elszúrták a nevezetes jogdogmát.

II. Endre „Dekrétoma”

- Ez itt Corpus Iuris Hungarici /Magyar Törvénytar/ legelső kötete, idősávja az 1000-1526 közötti törvényalkotás. Kiadta a Franklin Társulat Budapesten, 1899-ben.
- Az Aranybulla latin és magyar nyelvű tükör-fordítású szövege - lábjegyzetekkel sűrűn ellátva - a 130. oldalon, így kezdődik:
- *„Második Endre Király Dekrétoma, A Ki Jeruzsáleminek mondatik.”*
- A preambulum 2. § ok és üzenet: *„A miért hogy országunk nemeseinek és másoknak is szent István királytól szerzett szabadságát némely királyok hol tulajdon haragjok bosszújából, hol gonosz, avagy önnön hasznokat szerető emberek hamis tanácsadásából, sok pontban hatalmasul megrontották vala, azért a nemesség gyakorta sürgető könyörgésekkel zaklatta felségünket, és előttünk való királyai fülét /sic!- a szerző/ az ország állapotjának megjobbításából.”*
- Van áthallása korunkra mindennek.

Archaikus szövegek

- Tallózgatva a 31 cikkelyből álló, 16 oldal terjedelmű művet, csuda dolgokat, olykor dermesztő mondatokat találunk. Pl.:
- *6. cikkely: „Továbbá, összepártolkodásból a nép tolvajnak senkit ne kiálthasson, mint eddig szokta vala.”*
- *15. cikkely: „Lovászok, peczéreik és solymászok (az 5. sz. lábjegyzet szerint: utóbbiak a király emberei, hát a peczéreik?!: a szerző) nemesek falvaira szállani ne merészellenek.”*
- *A 24. cikkely címe: „Hogy izmaeliták és zsidók tisztséget ne viseljenek.”*
- *Ki óhajt - ma - ide visszakanyarodni?*
- *Az ellenállási záradék: a 31. cikkely 2. §: „Hogyha pedig mi vagy az utánunk következő királyok közül valaki ezen mi szerzésünknek ellene járna vala, ez a levél adjon szabad hatalmat mind a püspöknek, mind más jobbágyuraknak és országunkbeli nemeseknek mindnyájan és egyen-egyen, jelevalóknak és jövődöbelieknek és az ő megmaradékoknak, hogy mind nekünk, mind az utánunk következő királyoknak minden hűtlenség szégyenvallása nélkül ellenállhassanak és ellentmondhassanak mind örökké.”*
- *1. lábjegyzet: E §-t hatályon kívül helyezte az 1687. IV. tv.*

Mi és a luzitánok

- A szöveg megbundázására utal a 3. §. *lábjegyzete*. A zárórendelkezés ui. felsorol számos, név szerint jelölt püspököt, akikre ma azt mondanánk: a jegyzőkönyv hitelesítői. Köztük van egy bizonyos **Vincze nyitrai püspök** is, de a jogi glosszázó megjegyzi: *„Vincze nyitrai püspök neve teljességgel helytelenül került a szövegbe, minthogy ily nevű püspököt Nyitrán csak jóval később, 1260-1270 között találunk. Íme, az örök időre szóló ellenállási jog, meg a jogfolytonos közjogi korrektség.*
- Adódnék modern, európai megoldás az alkotmányos ellenállásra nézve. Az 1976-ban elfogadott, 299 §-ból álló / a miénk hevenyészett 78 érdemi §/ demokratikus portugál alkotmány 21. cikke így szól:
- *„Ellenálláshoz való jog*
- *Mindenkinek joga van megtagadni bármilyen rendelkezés végrehajtását, mely veszélyezteti jogait, szabadságait és biztosítékait, valamint ellenszegülni bármilyen agresszióknak abban az esetben, ha a közhatalomhoz való fordulása nem lehetséges.”*
- Leszakadóban vagyunk Európától - általában és jog-specifikusan is.

Alkotmányos kultúra, hej!

-) Provokatív konklúzióm és munkahipotézisem tehát: alkotmányos kultúránk a közlekedési kultúránkhoz, avagy futball-kultúránkhoz hasonlítható. Két fenomenális baj van. Egyfelől az, hogy bár esküt teszünk rá, kevéssé ismerjük, alig használjuk alkotmányunkat. Másfelől, politikai vagy jogi gubanc esetén a közbeszéd Jolly Joker-e az „alkotmányellenes” kitétel. Ám anélkül, hogy aki emlegeti, utána nézett volna: mi és mivel ütközik az ő problémája és az alaptörvény koccanása tekintetében.
- Alkotmányellenes mulasztásnak, hatalommegosztásnak, diszkriminációnak, jogállamiságnak, alapvető jog szabályozhatóságának és védelmének, rendelet-alkotásnak gyakran teljesen más tartalmat és értelmet ad a közvélekedés, mint amit annak az Alkotmánybíróság tulajdonít. Köztük nincs konvergencia-program. Jogtipró politikai aktivizmus, egyben kudarcra váró lustaság, felelősség-vállalási gyávaság, a jog gyurmaként kezelése, olykor pedig büntetőjogi fetisizálása külön-külön és egymásra hordva jellemzi jogéletünk zűrös hétköznapijait.

Napi politika, ürök, csontvázak

- A minap egy államtitkár, kinek sokadszorra is elbukott a törvénye az Alkotmánybíróság előtt, azzal védekezett, hogy a hiba nem nála, hanem az alaptörvényben van, mivel abban csak egy szótag X,Y alapjog, az autonómia pedig nincs is benne. Máskor a 2/3-os döntéshozatal nehézsége a mentegetődő hivatkozás tartós és súlyos rendezetlenség fennállására, így aztán ígéret sincs arra, mikor tesznek rendet pl. a gyülekezési jog dolgában.
- A versengő hatalom időről-időre, a napi politikai érdeke szerint (pl. a gyűlöletbeszéd, a tüntetési szabadság, vagy az ügynökmizéria miatt) átírná az alkotmányt, hogy überelje, kicselezze az AB-ét. Mintha az alkotmány holmi használt papíros volna.
- Még az alkotmány talán legjobban sikerült fejezete, az államfőről szóló rész sem kompakt pl. a megválasztás, a törvénykezdeményezés, az elnöki vétók összefüggése, s a kitüntetési rend szabályozásában.
- Ha megkaparjuk az alaptörvényt, bárhol ürök és csontvázak jönnek elő.

Nemzetközi mérce, definíció

- Nemzetközi vonatkozásban sincs ok büszkeségre. Alig van, ha egyáltalán lesz harmonikus, minőségi összefüggés az EU (momentán parkoló-pályán pihenő) alkotmánya és a honi kódex között. Ezek mennyiségi és minőségi aránya kb. 5:1, - oda. A miénkben az EU alapelvei nem köszönnek vissza. Alig(ha) történt kísérlet a Közösség gyakran esetjogi rendszerének és a honi poroszos jog-piramisnak az összechizolására.
- Mindhárom időszávan - múlt, jelen és jövő - kiütöznek alkotmányunk gyengéségei. Ezt elemzem Önökkel ma.
- Két nyitó kérdés: mi vajon az alkotmány, és az mire való egyáltalán? Szemléltető, közös válasz: **a jog Bibliája**. Kibontva: **3 dologra** való:
- a.) bemutatkozás, üzenet, elvi-politikai nyilatkozat, tartós államcél és minőségbiztosítás országnak-világnak állami és társadalmi berendezkedésünkről, alapértékeinkről, b.) a politika-csinálás, a hatalomgyakorlás, a közjogi döntéshozatal kiskatéja szervezeti, személyi és működési vonatkozásban egyaránt, c.) végül az állam és a polgár viszonyának, kapcsolatának, rangsorának, az emberi jogok rendszerének és a rá épülő jogi piramisnak az alapvető kódexe.

Mikor, miként, és miért nem?

- A 3 kritérium ma helyel-közzel, de nem e századi minőségben teljesül a miénkben. Pl.: majd' mindenkit megbuktathatnánk azzal a kérdéssel: hogy szól az alkotmánybeli hatalommegosztás? Ilyen szó nincs benne, de a rendszere létezik. Értik? Úgy könnyű!
- Mikor lesz új alaptörvény? A beláthatatlan jövőben. Gond, hogy nem készítettünk „kasszát” közjogilag sem a rendszerváltás nagykorúságáról. Igaz, vannak színvonalas alapozó munkák, előtanulmányok – hozzájuk férni azonban keveseknek lehet. Ki szégyell kit vagy mit? Az alkotmányreform lehet az államszervezeti, államháztartási reform záró-mozzanata, de meg lehetne csinálni előbb, pl. az EU-éhoz illeszkedve, koncepcionálisan és szövegszerűen 1-3 év alatt. El(ő)készíteni és átvinni két külön dolog, csak nehogy aktuális bajok mentén, csepegtetve alkotmányozgassanak! Hatályba léptetni ráérne az ország 2012 táján is. Reálisan nézve mégis kb. akkor lesz új alaptörvény, amikor Magyarország nyári /vagy téli?/ olimpiát rendez! A másfél évtizede bebetonozódott, jóllakott és elidegenedett politikai osztály nem partner a stratégiai megújításban, bár szeret rá hivatkozni.
- Álságos hozzáállására egy erdei vicc utal. A ragadozók megtizedelik a nyulakat, azok a bölcs bagolytól kérnek tanácsot. Változzatok sünné! Nagyszerű, de hogyan? Én stratégiával foglalkozom, a taktika mások dolga.

Sztálintól Szűrősig

- Múlt, jelen és jövő egyaránt indokolja a változtatást. Részletek:
- **A múlt** a teljes felülvizsgálat mellett szól. Nem a felszínen, pusztán a számozásával, netán másféle politikai szlogen szintjén van probléma. Nem az 1936-os „fíling” és nem Sztálin, sem 1949, s vele Rákosi „dolgozó népe” okoz gondot. Még csak nem is a 70-es évek eleje, amikor látványos, ám látszat-értékű emberi jogi katalógussal bővült az alaptörvény. Hanem, inkább már a 1987-1990 közti időszak - mára kifulladás reformkor - követel lépéskényszert, mely korszakos, ám részleges változásokat hozott.
- Az előbbit fémjelzi a fő rendszerváltónak minősíthető jogalkotási törvény 1987-ből, majd a kapitalista vállalat teljes jogú kialakítását lehetővé tevő törvény a gazdasági társaságokról 1988-ból.
- Időrendben, 1989-ben ezt követi az EKA: a rendszerváltozást előkészítő tárgyalás-sorozat, mely (számos törvény, köztük az alkotmány tartalmát újraírva) a többpártrendszerű szabad választások előkészítésébe torkollott.

Korai fejlődés-történet

- Ezt követte időben az ún. 4 igenes népszavazás, utána pedig 1990-ben az első szabad választás és az azt követő, alkotmányozó Antall-Tölgyessy paktum. Mindebből született meg a mai Alkotmány váza, esszenciája, intézményrendszere, §-ainak zöme. Elveiben jól, jogi technikájában elnagyolva.
- Felpörgetve, naponta változó miliőben, sok taktikai megfontolás és kiegyezés mentén, kevésbé kiérlelt megannyi politikai kompromisszum született. Annak rohamtempóban adtak - részben jogtörténeti előzményekből, részben import-ötletekből merítve - közjogi lenyomatot, anélkül, hogy bárki is rendszer-elvűen átlátta és összececsiszolta volna az egyes elemeket, megoldásokat.
- Vér nélküli, bársonyos evolúció ment végbe abban a vonatkozásban, amiben éppen sikerült megegyezni napok-órák alatt. Így az összececsizolás, a szerkesztés, az illeszkedés, a mives kodifikációs munka nem volt lehetséges, mivel sem túl fontos: a rendszerváltó-láz tarolt. Ez annak idején jó volt, sőt a megoldások zöme bevált.

Rendszer-váltóláztól kijózanodásig

- Nem sokkal később leült a dolog, napjainkra pedig inkább már a kijózanodás, mint a beteljesülés hatása, érzete maradt. Hibák, örök, aránytalanságok, naivitások, ellentmondások, szerkesztésbeli rondaságok is felszínre kerültek.
- Az alkotmány végefelé a 70 §-hoz csapva szinte egy önálló törvény van odabiggyesztve 70/A §-tól 70/K §-ig való számozással. Meg nem lehet mondani: ki érzi még magáénak a művet? Ez stilárisan kb. olyan, mintha a nagyoperettben a Csárdáskirálynő forró-nadrágban pompáznék, s ráadásban a Szózatot is csak dúdolná.
- Mindezekben a későbbi, tucatszámú módosítások nem javítottak: folt került folt hátára. Volt, ami idővel alapintézményként beépült az alaptörvénybe (pl. helyi önkormányzati rendszer, táblabíróság, országos népszavazás), míg másról egy-két elkent szó, avagy mondat szól csupán.
- Bebizonyosodott, hogy az alkotmányos plurális berendezkedés leképezése még nem jól működő, semmiképpen sem összecsiszolt, decens demokrácia. A régi felszálló ág és hajtóerő kimúlt, más egyelőre nem lépett a helyébe. Most éppen helyben járunk.
- 17 év alatt sok tekintetben közjogi patt-helyzet keletkezett.

Betli-katalógus 1.

- Erre példa a választójogi törvény, amely hangsúlyozottan egyszeri alkalomra szólt, mégis e szerint választunk talán 2010-ben is – méghozzá bruttó 386 parlamenti képviselőt /a nettó mennyiség jó, ha van 200/.
- Négypárti alapon megegyezni bárminek a valódi, érdemi reformjáról lehetetlen (régión). Betokosodnak a gondok, intézményeink működése drága és önérdékű. Nagyobb számban képződnek problémák, mint születnek adekvát megoldások. Büntet a félmúlt.
- ***Az átvezetés adott, következik a jelen:*** 17 év alatt kiütköztek lényeges gondok-bajok is. Kicsik és nagyok egyaránt, melyeket a parlament nem képes, a mostani AB pedig nem kíván „jogforradalmárként” kezelni.
- Betli-katalógus: máig tisztázatlan kategória a hatalom-megosztás. A jelenlegi alaptörvényben az I., a II., s a III. generációs jogok, egyéni és kollektív jogok egybemosva szerepelnek, sőt az alanyi jog, az állami kötelezettség, s az államcél világosan szétválasztva sincsen.

Betli-katalógus 2.

- Az Országgyűlésről szóló külön törvény hiányzik, amit a határozatként kihirdetett Házsabály nem pótol. Parlamenti határozat (belül rendbontó) külső személyre nem kötelező. Tartósan tízen felüli az alkotmánysértő mulasztások, jogalkotási elmaradások száma. Hiába közismert, hogy az ügyészség alapvető normái 30 évvel ezelőttiek, alkotmányosan eltisztázni e jogterületet máig nem sikerült. Csalódnék, aki az alkotmányban a gazdasági, a költségvetési, a közpénzkezelési ügyek alkotmányossági normáit és garanciáit keresné.
- Az alkotmány teljeséggel adós egy modern, XXI. századi régiót, kistérséget szervesen magába illesztő közigazgatás képével. 3200 helyi önkormányzat luxus, redukálásuk kulcs-kérdés volna. Kiütközött a közjogi szervezetek, önkormányzatok, kamarák, s ezek örve alatt a másutt, másoknál követelt kollektív jogok leképezésének a hiánya.
- Botrányosra sikeredett az EU-rendjének megfelelő „hatáskör-átruházás” felvizezett módja, s ez által a belső jog, a nemzetközi jog, és az egyiknek sem igazán számító EU-jog és jogrend befogadása. Nagy csattanás történhet abból, hogy alkotmányunk nem mondta ki: az EU-jog a honi alaptörvényt nem írhatja felül.

Jogunk van, közünk nincsen hozzá

- 20 évvel ezelőtti görcsök köszönnek vissza a fegyveres erők, rendvédelmi szervek rendeltetésének, bevetésének, irányításuknak és kontrolljuknak a pártos feszültségeiben.
- És legfőképpen: az állam és az állampolgár, most már egyszersmind európai polgár kapcsolatának újra nem rendezése elidegenítő. Hiszen ma is csupán elvitathatóan sejtjük: ki van kiért, kit kell korlátozni a másik védelmében és érdekében. Ahhoz, amihez a polgárnak elvileg alkotmányos – sérthetetlen és elidegeníthetetlen – joga volna, vajon érdemben köze is van-e, vagy lesz legalább nemsokára?
- Rengeteg kulcsfontosságú dolog sincs korszerűen kimunkálva. Pl. nincsen modern megoldás a jogalkotás eljárási rendjére, felelősségi viszonyaira, garanciáira nézve.
- Nem készült el az AB-törvény továbbfejlesztése, az ügyrendet is ide értve. Megütközést kelthet, mennyire kevés szabály, biztosíték van az alkotmányban magáról az AB-ről. Ugyanez más alkotmányos fejezetről is elmondható.

Szabadságjogok, visszavételek

- Ugyanez más alkotmányos fejezetről is elmondható. Máig nem monitorizáltuk egyetlen rendszerváltó törvényünket sem. Növekvő gond egy lappangó, mégis tetten érhető törekvés: taktikai, kényelmi megfontolásból időnként a kormányok próbálkoznak egy-egy rendszerváltó-szabadságjogi törvény visszább nyesegetésével (pl. a gyülekezési jog, a véleménynyilvánítás szabadsága, avagy a lelkiismereti és vallásszabadság terén).
- Világjelenség, hogy a terrorizmus, s a szervezett bűnözés elleni fellépés a szabadságjogok korlátozását, leértékelését hozza, mégpedig nem időlegesen, nem arányosan, nem kellő civil kontroll mellett. Mintha erőtlenség volnánk ezzel szemben. A komplex megelőzés helyett sokkal inkább a rendvédelmi-hatósági jogbővítés óhaja ér célba, kellő számadással sem mindig kísérvé.
- A demokratikus kibontakozás szemlélete elült a 90-es évek közepére, helyébe a kormányzati cselekvőképesség túlhangsúlyozása lépett.
- A képviseleti demokrácia 17 éve nagyrészt mozdulatlan mezőnye néha gyerekes dacreakciókkal szórakoztatja magát és ellenfelét, miközben a versenyképesség, a dinamizmus, a kompromisszumkészség, a probléma-megoldó képesség alászállt.

Állatmese, közjogi ötletelés

- A mindenkori kormányoldal és az őt megérdemlő ellenzéke abnormális viszonyára egy másik erdei vicc szolgál. A nyúl sétál az erdőben, odamegy hozzá egy kismalac. Hová-hová? A farkashoz. Nem félsz tőle? Cseppet sem. Veled mehetek? Gyere. Odaérnek, cidrizik a kismalac, kérdezi: még most sem félsz? Nincs mitől, rendszerint viszek neki egy kismalacot.
- Az is baj, hogy nem csupán a normák maradtak fejletlenek, hanem a politikai kultúra, az együttműködés, az értéként tisztel és betartott demokratikus szokásrend is hadilábon áll.
- Van pár évekig aszalt, kudarcra hangszerel slágertéma: kettős állampolgárság, kollektív jogok, a diszkrimináció üldözése mindenekfelett, akár úgy is, hogy ha nincs, akkor ki kell találni.
- Egyéb ötlet híján, gumicsontként viszont odadobható a publikum elé pár közjogi ötletelés: pl. az államfő-választás módja, az egy vagy kettő kamara és a kisebb parlament. Mindez csakugyan fontos, ám komplex rendeznivaló volna, elsődlegesen minőségi, nem mennyiségi karakterrel. Szemezgetve, resztlíkre bontva nincs értelme még ezek öncélú változtatásának.

Reform, méltóság, privacy

- Ehelyütt kell egy fricskát elhelyeznem a kapkodó reform-konjunktúrára is. Emlékeznek Kornai János lényeglátó kérdés-feltevéseire a reform kapcsán? Kókler, aki megkerüli, elkeni az összerendezett válaszádat.
- Amerikai professzor figyelmeztet: minálunk a sarki rendőr fejébe verik, keressen, adjon választ **8 egybefüggő kérdésre. Ki, kivel, mikor, mit, hol, miért, miből, hogyan csinál(t)?** Ennél kevesebb a reformjainknál mi sem érhetnék be.
- Jól működő, hozzáértően kormányzott országban fejlett, az EU szakpolitikája által is hitelesített monitoring-rendszer működik. Abból nyernek hiteles tapasztalatokat, s a döntésnél gazdasági és társadalmi hatásvizsgálat is kéznél van. Itthon ebből nem kap teret szinte semmi.
- Majd minden csak kampánytéma: eseti, sajtóízü próbálkozás. Ezért is lehet állóháború csaknem mindenből, ami 2/3-os ügy. Ezért nem merünk igényesen, elemzően foglalkozni az állampolgári kötelezettségek helyzetével és perspektíváival. Ez okból ér vajmi keveset az emberi méltóság és a privacy a mindennapokban. Emiatt nincsen bizalmi elv, s ezért érnek az égis az ügyfelek eljárási terhei, sőt macerái. Ilyenfajta okból szólam ma még csupán, hogy a sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapjogok felette állnak még a parlamentnek is.

Már nem, még nem

- A 90-es évek, AB által parádésan élesztgetett jogállami forradalma lecsendesült, mára elvitathatóvá lett. Amikor pl. az AB 6 elemből álló alapjogi tesztet dolgozott ki, norma abból sem lett. Így az életben alig van esély belőle kettőnek érvényt szerezni: úgy, mint szükségesség, arányosság.
- Hasonló a helyzet a jogállamiság belső összetevőivel is: pl. jogbiztonság, kiszámíthatóság, normavilágosság, szerzett jogok védelme, stb. Már nem-még nem helyzet keletkezett a XXI. század elejére: végérvényesen kijöttünk az átkosból, de nem érkeztünk el a hatékony, jogállami piacgazdaság plurális demokráciájába. Csak a modell emlékeztet arra. A színtér, a díszlet azonban nem elég.
- **A jövő** is a tennivalókra int. Alig vagyunk felkészülve az EU-szakjog automatikus, illetve több lépcsőben történő befogadására. Erre int pl. a teljes körű túlmunka-elismerés terén hozott EU-irányelv.
- Hiányoznak a markáns, korszerű alkotmányos tételek, fejezetek egy-egy súlyponti területről: pl. költségvetési politika, adóügyi alkotmányosság, érdek-korporációk szerepe, s hiányzik a hozzájuk illeszkedő jogi alépítmény is (modern Btk., Ptk. stb.).

Jogalkotás, EU-policy

- A jogi kodifikáció a magyar államélet beteg állatorvosi lova. Penetrás humorral azt mondhatnók: a kiszámíthatóság immár jogállami követelmény, sajnos, a beszámíthatóság még nem az.
- Friss, európai gondolkodásmód és adekvát jogállami cselekvés, s vele konform felelősségi rend sem fent, sem lent nemigen tapasztalható. Zúdul ránk az EU versenyjoga, mi mégis mintha állva néznénk azt (kartell-ügyek).
- Az EU alkotmányos szerződése – a tagországok népszuverenitásának létező fokmérőjeként – ugyan takarékon áll, azt a német elnökség élesztgeti, ám nehogy emiatt bárki kárörömmel triumfáljon: mondván, hogy ami nem megy, azt nem kell erőltetni. Ellenkezőleg: most adódnék a számunkra egy kegyelmi időszak a felzárkózásra.
- Átemelhetnénk az EU-alkotmányból a miénkbe pl. alapvető tételként a joggal való visszaélés tilalmát, mellyel itthon egyelőre a polgári jog és egy-két AB-határozat küszködik csupán.
- Az EU-ban lassan majdnem mindenre lesz szak-politika, un. policy, az pedig felül fogja írni a honi kétharmados törvényt is, akár tetszik ez a parlamenti patkóban, akár nem.

EU magánjog, honi közjog

- Az európai versenyképességet favorizáló nézőpontból kellene megvizsgálni a közigazgatás strukturális, kooperációs, modernizációs és másféle problematikáját, továbbá a régiókat lefedő parlamenti II. kamara indokoltságát is.
- Majdnem mindent érdemes átszűrni az EU-jelenlétünk prizmáján, azzal, hogy hol és miként fordítható az előnyünkre. Kevés nyomát látni az ilyen hozzáállásnak.
- Az EU fő és további, évtizedeken átívelő karaktere szerint gazdasági-pénzügyi-kereskedelmi-civiljogi-fogyasztói, azaz magánjogi egységet, húzóerőt kínál és képvisel, e tárgykörben harmonizál. Nem várható az EU-tól, hogy alkotmányossági, közjogi viszonyainkat is modellezze, elrendezze, fejlessze. Ez utóbbiakat magunknak kell kézbe vennünk, rendbe tennünk, s ez versenyképességünknek mind kritikusabb és fontosabb tényezője, feltétele.
- Törődjünk talán bele abba, hogy új alkotmányunk talán csak egy negyed század múlva lesz? Kin múlik, ki van kiért? Mindegy volna?! Dehogyan!

50-es évek, XXI. századi eszmék

- Van egy optimista példabeszédem. Az ötvenes évek legelején, a sötét terror idején pár kiemelkedő jogász (Beér, Bibó) látta, hogy az állampolgár nem maradhat olyan kiszolgáltatott a közhatalomnak, mint volt az ÁVÓ dűlése idején. Megcsinálták tehát az államigazgatási eljárási kódexet, amely valamelyest a törvényhez kötötte, kicsit visszább vette az adminisztratív hatalmat az ügyfél felett. '56 után az ország gyors konszolidációját elősegítette, hogy volt az íróasztal-fiókban egy ilyen törvény-szöveg, ki lehetett vele állni ország-világ elé. Most sem üres az íróasztal-fiók, csupán a politikusi nyilatkozatok, mellébeszélések, irigykedő kioktatások üresek.
- Magunk dolga itthon élhető, modern, versenyképes köz(jogi)állapotokat teremteni. Ehhez négy évnél és országhatároknál nagyobb köröket átfogó vízió is kell. 200 éve, Európaszerte ez volt: Szabadság, Testvériség, Egyenlőség. Hát ma? Talán ezek: Emberi Méltóság, Biztonság, Esélyteremtő Szolidaritás. Alapértékek, igazodási pontok, lehetséges alkotmányos fundamentumok, építőkövek válhatnának belőlük. Kár, hogy pont' ilyenekről nem folyik közbeszéd.

Junosztól Zoránig

- Van, aki szerint nem kell csinálni semmit. Nehogy már kultúrharc legyen még ebből is? Van többé-kevésbé működőképes alkotmányunk, vannak polgárok és közhatóságok, jár a villamos, leng a zászló, mi itt a baj?
- Válasz: egy hasonlat. Egy tv-műsort ma már az ország 80%-a színesben néz, kb. 5 %-nyi tóparti horgász, éjjeliőr, ügyeletes fekete-fehérben, 15 %-nyi ember pedig projektoron, kivetítőn, LCD- vagy plazma-tévén. Ugyanazt látják és hallják monóban, illetve sztereóban, mégsem ugyanúgy élvezik.
- A különbség a minőségben, a korszerűségben, a színvonalban van.
- A mi alkotmányunk kvázi fekete-fehér tv, egy öreg Junoszt. Elég (ha zárlatos)? Miért érnénk be vele, ha jobb is lehet?
- Zorán nótájában: langyos a sör, de nekünk így is jó. De jobb nem is jár, ha nekünk így is jó. Ez a fő gubanc, egyben a valódi kihívás.

--

Köszönöm: várom kérdéseiket, véleményüket!